

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи
проф. Гаврилюк С. В.

«_____» _____ 2013 р.

Проблеми пенсійного забезпечення в Україні

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
напряму 6.030401 «Правознавство»

Луцьк – 2013

Робоча програма навчальної дисципліни «Проблеми пенсійного забезпечення в Україні» для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство». – 7 червня 2013р. – с.

Розробник:

старший викладач

кафедри цивільно-правових дисциплін

Вознюк Н. І.

Рецензент:

професор кафедри

цивільно-правових дисциплін

кандидат юридичних наук

Якушев І. М.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін

протокол № ____ від ____ . ____ . 2013 р.

В. о. завідувача кафедри

цивільно-правових дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент _____ (Духневич А. В.)

Робоча програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол № ____ від ____ . ____ . 2013 р.

Голова науково-методичної

комісії юридичного факультету _____ (Гусак А. П.)

Робоча програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 2013 р.

Вступ

Механізм пенсійного забезпечення займає особливе місце у сфері соціального захисту населення України. Одним із найважливіших здобутків України протягом останніх кількох років є реформування пенсійної системи з метою підвищення рівня соціального захисту населення. Результатом цього стало прийняття законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення», які регламентують діяльність трьох рівнів: перший і другий – загальнообов'язкові, третій – добровільний. Однак, необхідність подальшого структурного реформування системи пенсійного забезпечення населення країни є очевидною, виходячи з таких соціально-економічних факторів, як: зростання демографічного навантаження; неспроможність традиційної солідарної системи, що базується на принципі перерозподілу, забезпечити необхідні фінансові ресурси для виплати гідних розмірів пенсій; соціальна несправедливість існуючої системи; низький коефіцієнт заміщення, тобто співвідношення розміру пенсії із заробітною платою; повільний розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Отже, під час проведення пенсійної реформи здійснено ряд важливих для подальшого розвитку пенсійної системи перетворень. Чи не єдиним практичним втіленням пенсійної реформи стало створення системи недержавних пенсійних фондів, але можливості системи недержавного пенсійного забезпечення для розв'язання проблем пенсійного забезпечення населення ще не вдалося реалізувати повною мірою.

Триваюча пенсійна реформа зумовлює багаторівневість та складність структури пенсійної системи, правовідносини у сфері пенсійного забезпечення врегульовано широкою, внутрішньо узгодженою, але не кодифікованою сукупністю правових норм, що неминуче відображається на правозастовчій практиці, тому вивчення проблемних питань пенсійного забезпечення студентами юридичного факультету є безумовно актуальним.

Навчальна дисципліна «Проблеми пенсійного забезпечення в Україні» являє собою систему взаємоузгоджених елементів навчального процесу, які зорієнтовані на вивчення студентами вказаної дисципліни.

Об'єктом вивчення спецкурсу виступають правові норми, які врегульовують пенсійне забезпечення в Україні, а також практика їх застосування; теоретичні розробки вітчизняних науковців-правознавців з основних проблем цього інституту.

6 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 2,5	0304 право	вибіркова
Модулів: 2	6.030401 правознавство	Рік підготовки: 4
Змістових модулів: 2		Семестр: 8
ІНДЗ: нема		Лекції 20 год.
Загальна кількість годин 90		Практичні (семінари) 16 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання):	бакалавр	Самостійна робота 26 год.
Аудиторних 4		Індивідуальна робота 28 год.
самостійної роботи 1,7 індивідуальної роботи 1,9		Форма контролю: <u>залік</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є поглиблення теоретичних знань та формування у студентів практичних навичок у сфері пенсійного забезпечення. Практичні навички формуються у студентів через застосування норм пенсійного законодавства при виконанні завдань по документальному оформленню права на різні види пенсій та отримання окремих видів пенсій; вирішення ситуаційних задач.

Основними завданнями навчальної дисципліни “Проблеми пенсійного забезпечення в Україні” є

- оволодіти теоретичним підґрунтям інституту пенсійного забезпечення;
- засвоїти принципи формування та складові елементи системи пенсійного забезпечення;
- оволодіти нормативним матеріалом, застосовуючи для його вивчення здобуті знання з теорії;
- набути базових навичок практичного застосування норм права у безпосередній діяльності державних органів по реалізації конституційних прав громадян.

Вимоги до знань та умінь

Розкриваючи теоретичні питання, студенти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладу всіх проблем, що досліджуються. При цьому важливо показати діалектику їхнього розвитку, розкриваючи відмінності в трактуванні розглядуваних положень, провести порівняльний аналіз питань, що висвічуються у відповідних розділах різних підручників та в спеціальній літературі.

Аналізуючи зміст правових норм, студенти мають в обов'язковому порядку давати точні і конкретні посилання на відповідні нормативно-правові акти: вказувати коли і ким вони прийняті, відповідні статті, пункти, підпункти. При цьому студент повинен звертатися безпосередньо до тексту нормативних актів, а не викладати їх зміст за навчальною, довідковою чи популярною літературою.

У студентів повинні бути сформовані навички щодо застосування норм права у сфері пенсійного забезпечення шляхом безпосередньої равозастосовної діяльності та складення окремих правових документів. Вирішуючи практичні завдання (казуси), потрібно давати повні і обґрунтовані як нормативно, так і логічно відповіді на поставлені питання. Логічному і нормативному обґрунтуванню повинен відповідати кожний висновок, зроблений при відповіді на те чи інше питання і кінцевий, і проміжний.

Студент повинен добре знати Конституцію України, положення Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення», «Про недержавне пенсійне забезпечення», законів про пенсійне забезпечення окремих категорій осіб, орієнтуватися у системі підзаконних нормативних актів, судовій практиці, вміти швидко і правильно знаходити вміщені в них правила поведінки і правильно застосовувати до конкретних ситуацій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

теоретичні засади інституту;

систему пенсійного законодавства;

сучасний стан, особливості та основні тенденції розвитку юридичної практики в сфері пенсійного забезпечення;

форми захисту прав громадян щодо пенсійного забезпечення;

основні напрямки вдосконалення чинного пенсійного законодавства;

підстави та порядок застосування юридичної відповідальності за порушення чинного пенсійного законодавства.

Вміти :

використовувати у безпосередній діяльності та при подальшому вдосконаленні знань і вмінь у сфері пенсійного забезпечення теоретичні засади вказаного інституту;
аналізувати юридичні факти, які є підставою виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин;
орієнтуватися в системі чинного законодавства;
тлумачити чинне пенсійне законодавство;
застосовувати норми права щодо пенсійного забезпечення шляхом безпосередньої равозастосовної діяльності та складення окремих правових документів;
застосовувати основні форми захисту прав громадян щодо пенсійного забезпечення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 2,5 кредита ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Пенсійна реформа. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Тема 1. Пенсійна система в Україні: становлення і сучасний стан.

Пенсійна система в Україні: історичний аспект формування та розвитку.

Пенсійна реформа в Україні та її правове забезпечення. Сучасний стан пенсійного забезпечення та запровадження загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Система законодавства, що регулює сферу пенсійного забезпечення, його класифікація.

Поняття «пенсійне забезпечення» і «пенсійне страхування», їх відмінність. Теоретичні питання визначення поняття «пенсія». Види пенсійного забезпечення відповідно до чинного законодавства. Правові ознаки окремих видів пенсій.

Тема 2. Трудовий та страховий стаж у пенсійному забезпеченні

Страховий стаж у солідарній системі. Періоди з яких складається страховий стаж.

Поняття трудового стажу, його види та значення в пенсійному забезпеченні. Порядок застосування Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах. Обчислення трудового стажу за раніше чинним законодавством. Докази трудового стажу. Порядок підтвердження загального та спеціального стажу за раніше чинним

законодавством.

Поняття вислуги років та її значення в пенсійному забезпеченні.

Поняття та визначення страхового стажу після набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Коефіцієнт страхового стажу.

Тема 3. Загальні засади пенсійного забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Поняття та сутність солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Суб'єкти солідарної системи та їх правовий статус. Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню. Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Організація і порядок здійснення управління в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Загальні засади призначення, перерахунку та виплати пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Тема 4. Види та порядок призначення пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Пенсії за віком в солідарній системі. Поняття пенсії за віком. Загальні умови пенсійного забезпечення за віком. Правове регулювання пільгового пенсійного забезпечення за віком. Розмір пенсій за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком. Підвищення розміру пенсій за віком у разі відстрочки часу її призначення. Підвищення та надбавки до пенсій за віком відповідно до чинного законодавства. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Пенсії по інвалідності в солідарній системі. Поняття пенсії по інвалідності. Умови призначення пенсії по інвалідності. Особливості обрахування страхового стажу при призначенні пенсій по інвалідності. Розмір пенсії по інвалідності. Особливості призначення та виплати пенсій по інвалідності. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності. Пенсії по інвалідності постраждалим від нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника в солідарній системі. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Зміна розміру пенсії. Особливості призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї. Виділення частки пенсії. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника постраждалим від нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Тема 5. Нормативне забезпечення реформування загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення, його структура та правове регулювання в Україні

Перспективи подальшого розвитку та реформування солідарної пенсійної системи.

Загальна характеристика накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Переваги та недоліки обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування. Пенсійні виплати за рахунок Накопичувального фонду. Використання досвіду зарубіжних країн при запровадженні другого рівня пенсійної системи в Україні. Передумови та пріоритетні напрями запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: правовий аспект.

Пенсійна реформа та становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Система недержавного пенсійного забезпечення.

Характеристика недержавних пенсійних фондів та основних напрямків їх діяльності. Поняття, види та суб'єкти недержавних пенсійних фондів. Пенсійні активи та пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів. Правові питання становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Функціонування недержавного пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Змістовий модуль 2. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих категорій осіб.

Тема 6. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників органів державної влади та управління.

Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України. Пенсія за вислугу років.

Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців. Порядок обчислення стажу державної служби. Умови та порядок призначення пенсії за вислугу років державним службовцям. Умови та порядок призначення пенсії по інвалідності державним службовцям. Умови та порядок призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника державним службовцям. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення народних депутатів. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Тема 7. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів та військовослужбовців.

Правове регулювання пенсійного забезпечення суддів, аналіз недоліків. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Довічне грошове утримання. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників прокуратури. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення посадових осіб митної служби та державних виконавців. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Тема 8. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників окремих галузей виробництва і транспорту.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників вугільної

промисловості та металургії. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників сільського господарства. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників лісової промисловості та лісового господарства. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників текстильної промисловості. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників залізничного та водного транспорту. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників цивільної авіації і льотно-випробувального складу. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників, зайнятих на роботах з особливими умовами праці. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Тема 9. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників невиробничої сфери.

Особливості пенсійного забезпечення наукових та науково-технічних працівників. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Пенсійне забезпечення працівників засобів масової інформації. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх

призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Пенсійне забезпечення працівників закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Пенсійне забезпечення артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Особливості пенсійного забезпечення заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу – членів збірних команд України. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Тема 10. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих громадян, що мають особливий правовий статус. Правове регулювання пенсійного забезпечення в іноземних державах та на міждержавному рівні.

Правове регулювання пенсійного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Особливості пенсійного забезпечення ветеранів війни і праці.

Пенсії за особливі заслуги перед Україною. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Розмір пенсії за особливі заслуги перед Україною. Порядок призначення пенсії.

Особливості пенсійного забезпечення інших соціальних категорій громадян.

Міжнародні гарантії права на пенсійне забезпечення.

Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення на міждержавному рівні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Пенсійна реформа. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування					
Тема 1. Пенсійна система в Україні: становлення і сучасний стан.	8	2	2	3	2
Тема 2. Трудовий та страховий стаж у пенсійному забезпеченні	8	2		3	2
Тема 3. Загальні засади пенсійного забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	10	2	2	3	3
Тема 4. Види та порядок призначення пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	10	2	2	3	3
Тема 5. Нормативне забезпечення реформування загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення, його структура та правове регулювання в Україні	9	2	2	2	3
Разом за змістовим модулем 1	45	10	8	14	13
Змістовий модуль 2. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих категорій осіб.					
Тема 6. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників органів державної влади та управління.	9	2	2	3	2
Тема 7. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів та військовослужбовців.	9	2	2	3	2
Тема 8. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників окремих галузей виробництва і транспорту.	9	2	2	3	3
Тема 9. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників невиробничої сфери.	9	2		3	3
Тема 10. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих громадян, що мають особливий правовий статус. Правове регулювання пенсійного забезпечення в іноземних державах та на міждержавному рівні.	9	2	2	2	3
Разом за змістовим модулем 2	45	10	8	14	13
Усього годин	90	20	16	28	26

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кільк. годин
1	<p>Тема 1. Пенсійна система в Україні: становлення і сучасний стан. Трудовий та страховий стаж у пенсійному забезпеченні.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пенсійна реформа в Україні та її правове забезпечення. Сучасний стан пенсійного забезпечення. 2. Система законодавства, що регулює сферу пенсійного забезпечення, його класифікація. 3. Теоретичні питання визначення поняття «пенсія». Види пенсійного забезпечення відповідно до чинного законодавства. 4. Поняття трудового стажу, його види та значення в пенсійному забезпеченні. 5. Обчислення трудового стажу за раніше чинним законодавством. Докази трудового стажу. 6. Поняття вислуги років та її значення в пенсійному забезпеченні. 7. Поняття та визначення страхового стажу після набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». 	2
2	<p>Тема 2. Загальні засади пенсійного забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та сутність солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 2. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 3. Організація і порядок здійснення управління в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 4. Загальні засади призначення, перерахунку та виплати пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 	2
3	<p>Тема 3. Види та порядок призначення пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пенсії за віком в солідарній системі. <ol style="list-style-type: none"> 1.2. Поняття пенсії за віком. 1.3. Загальні умови пенсійного забезпечення за віком. 1.4. Правове регулювання пільгового пенсійного забезпечення за віком. 1.5. Розмір пенсій за віком. 1.6. Підвищення та надбавки до пенсій за віком відповідно до чинного законодавства. 2. Пенсії по інвалідності в солідарній системі. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Поняття пенсії по інвалідності. 2.2. Умови призначення пенсії по інвалідності. 2.3. Особливості обрахунку страхового стажу при призначенні пенсій по інвалідності. 2.4. Розмір пенсії по інвалідності. 	2

	<p>2.5. Особливості призначення та виплати пенсій по інвалідності.</p> <p>3. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника в солідарній системі.</p> <p>3.1. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника.</p> <p>3.2. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.</p> <p>3.3. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.</p> <p>3.4. Особливості призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.</p>	
4	<p>Тема 4. Перспективи подальшого розвитку та реформування солідарної пенсійної системи. Недержавне пенсійне забезпечення, його структура та правове регулювання в Україні</p> <p>1. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: нормативне регулювання та проблеми впровадження.</p> <p>2. Пенсійні виплати за рахунок Накопичувального фонду.</p> <p>3. Пенсійна реформа та становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні.</p> <p>4. Система недержавного пенсійного забезпечення та правове регулювання правовідносин в цій сфері.</p> <p>5. Поняття, види та суб'єкти недержавних пенсійних фондів.</p> <p>6. Пенсійні активи та пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів.</p> <p>7. Правові питання становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні.</p> <p>8. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.</p>	2
5	<p>Тема 5. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників органів державної влади та управління.</p> <p>1. Особливості пенсійного забезпечення державних службовців.</p> <p>2. Особливості пенсійного забезпечення народних депутатів.</p> <p>3. Особливості пенсійного забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування.</p>	2
6	<p>Тема 6. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів та військовослужбовців.</p> <p>1. Особливості пенсійного забезпечення суддів.</p> <p>2. Особливості пенсійного забезпечення працівників прокуратури.</p> <p>3. Особливості пенсійного забезпечення посадових осіб митної служби та державних виконавців.</p> <p>4. Особливості пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби.</p>	2
7	<p>Тема 7. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників окремих галузей виробництва і транспорту, працівників невиробничої сфери.</p> <p>1. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників окремих галузей виробництва і транспорту: працівників вугільної промисловості та металургії, працівників сільського господарства, працівників лісової промисловості та лісового господарства, працівників текстильної промисловості, працівників залізничного та водного транспорту, працівників цивільної авіації і льотно-випробувального складу, працівників, зайнятих на роботах з особливими умовами праці.</p> <p>2. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників невиробничої сфери: наукових та науково-технічних працівників, працівників засобів масової інформації, працівників закладів і установ освіти, охорони здоров'я</p>	2

	та соціального захисту, артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів, заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу – членів збірних команд України.	
8	<p>Тема 8. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих громадян, що мають особливий правовий статус. Правове регулювання пенсійного забезпечення в іноземних державах та на міждержавному рівні.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості пенсійного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. 2. Особливості пенсійного забезпечення ветеранів війни і праці. 3. Пенсії за особливі заслуги перед Україною. 4. Особливості пенсійного забезпечення інших соціальних категорій громадян. 5. Міжнародні гарантії права на пенсійне забезпечення. Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення на міждержавному рівні. 6. Пенсійні системи у зарубіжних країнах. 	2
	Разом	16

12. Самостійна робота

Самостійна робота є складовою частиною навчального процесу, від якої значною мірою залежить розвиток юридичного мислення, засвоєння навчального матеріалу, формування правової культури.

На самостійне вивчення курсу відведено 26 навчальних годин. Навчальний матеріал курсу «Проблеми пенсійного забезпечення в Україні» передбачений робочою програмою для засвоєння студентами в процесі самостійної роботи виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався поряд з проведенням навчальних занять.

Під час організації навчальної самостійної роботи викладач ставить перед студентами цілі, пов'язані з необхідністю засвоєння навчального матеріалу, і пропонує їм самостійно, тобто без безпосередньої його участі, досягнути цих цілей. Залежно від задуму він визначає час здійснення самостійної роботи в процесі навчальних занять, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, пропонує конкретні завдання, проводить інструктаж щодо їх виконання, з'ясовує повноту, глибину та обсяг обов'язкового виконання завдань, здійснює допоміжні заходи (консультації, спостереження, співбесіди та т..) з опосередкованого управління діяльністю студентів і діагностики якості самостійної роботи.

Самостійна робота проводиться в двох основних напрямках:
інтенсифікація самостійної роботи в процесі аудиторних занять;
самостійна робота в т. аудиторний час.

Поточний контроль самостійної роботи студентів здійснюється на практичних та індивідуальних заняттях. Письмові завдання виконуються в окремому зошиті.

З метою більш ґрунтовного вивчення матеріалу в межах навчальної програми спецкурсу студентам пропонується виконати такі завдання.

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Пенсійна система в Україні: становлення і сучасний стан.	2
2	Тема 2. Трудовий та страховий стаж у пенсійному забезпеченні	2
3	Тема 3. Загальні засади пенсійного забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	3
4	Тема 4. Види та порядок призначення пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	3
5	Тема 5. Нормативне забезпечення реформування загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення, його структура та правове регулювання в Україні	3
6	Тема 6. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників органів державної влади та управління.	2
7	Тема 7. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів та військовослужбовців.	2
8	Тема 8. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників окремих галузей виробництва і транспорту.	3
9	Тема 9. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників невиробничої сфери.	3
10	Тема 10. Правове регулювання пенсійного забезпечення окремих громадян, що мають особливий правовий статус. Правове регулювання пенсійного забезпечення в іноземних державах та на міждержавному рівні.	3
	Разом	26

Завдання та задачі для самостійної роботи студентів в позааудиторний час

12. Ознайомтесь із Законом України «Про пенсійне забезпечення»

(Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992.-№ 3.-Ст. 10,11.)

Дайте письмові відповіді на питання.

1. Які періоди трудової діяльності враховувались до трудового стажу відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення»?

2. Які пільги по обчисленню трудового стажу передбачені в цьому законі?
3. Який порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій відповідно до цього закону?
4. Які категорії осіб мають право на пенсію за віком на пільгових умовах, незалежно від останнього місяця роботи?

2. Ознайомтесь з Порядком застосування Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженим наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18 листопада 2005 року № 383.

Дайте письмові відповіді на питання.

1. Як результати атестації робочого місця застосовуються при обчисленні стажу для призначення пенсії?
2. Що розуміється під повним робочим днем?
3. Які документи необхідно подати для підтвердження стажу роботи зі шкідливими і важкими умовами праці?

12. Ознайомтесь з Прикінцевими положеннями Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

(Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003.- № 49-51.- Ст. 376.)

Дайте письмову відповідь на питання.

Які особи мають право на пільгове пенсійне забезпечення до запровадження пенсійного забезпечення через професійні та корпоративні фонди?

4. Ознайомтесь із Законом України «Про державну службу». Складіть схему «Пенсійне забезпечення державних службовців».

(Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993.- №52.-Ст.490)

12. Ознайомтесь із Законами України Про статус народного депутата України Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

Складіть порівняльну таблицю «Пенсійне забезпечення військовослужбовців та народних депутатів України»

(Про статус народного депутата України: Закон України в редакції закону від 22 березня 2001р № 2328- III// Відомості Верховної Ради України. – 2001.-№ 42.-Ст.2123; 2002.-№ 35.-Ст.263.

Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992.- №29.-Ст.399)

Задачі

12. Чоловік працював в шкідливих умовах (за списком № 2) з 02.04.1991 р. До 25.07.2004 року. На цьому підприємстві атестація робочого місця проведена (право підтвержене) 25.02.1998 року та 25.09.2003 року.

Які періоди будуть зараховані до пільгового стажу? Скільки буде становити пільговий стаж? Скільки буде становити страховий стаж?

Дайте повні обґрунтовані відповіді.

2. Чоловік працював в особливо шкідливих умовах (За списком № 1) з 21.04.1985 р. До 27.08.1995 р. Атестація не проведена.

Які періоди будуть зараховані до пільгового стажу? Скільки буде становити пільговий стаж? Скільки буде становити страховий стаж?

Якби атестація була проведена до 21.08.1997 р. Які періоди були б зараховані до пільгового стажу? Скільки становив би пільговий стаж? Скільки становив би страховий стаж?

Дайте повні обґрунтовані відповіді.

3. Після смерті К. його працездатна дружина залишилась з двома дітьми віком 20 і 16 років. Старша дитина не працює і навчається на денній формі навчання. Батько дітей помер у віці 40 років і мав 20 років страхового стажу.

Визначить страховий стаж годувальника. Якщо буде встановлено, що пенсія за віком померлого годувальника становить 1500 грн., то в якому розмірі буде призначена пенсія в разі втрати годувальника? Як призначається пенсія в разі втрати годувальника, якщо на неї має право декілька непрацездатних утриманців?

4. М. у 2011 р. Було визнано інвалідом II групи внаслідок загального захворювання. Повторний огляд він повинен був пройти в липні 2013 р. У зв'язку з проходженням санаторно-курортного лікування М. на огляд не з'явився. Повторний огляд М. пройшов у жовтні 2013 р. При повторному огляді його було переведено на III групу інвалідності. Які правові наслідки нез'явлення інваліда на повторний огляд? Чи отримуватиме М. пенсію в разі інвалідності за період з липня до жовтня 2013 р.?

5. Після смерті громадянина Н. у нього залишилися батьки пенсіонери, дружина-інвалід віком 38 років, яка не працює, і син віком 17 років, який навчається у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки на заочному відділенні. Чи мають право члени сім'ї громадянина Н. на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? Як буде обчислюватись розмір пенсії? На який період буде призначена ця пенсія?

6. У січні 2005 р. В автомобільній катастрофі загинуло подружжя. У них залишилося двоє дітей: дівчинка віком 3 роки і хлопчик віком 17 років, опіку над якими передали батькам дружини. Чи матимуть діти право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? У якому розмірі та на який строк буде призначено таку пенсію? Чи буде виплачуватись пенсія старшому хлопцю після досягнення ним 18 років, якщо він 1) одружиться; 2) не буде навчатися, а влаштується на роботу?

7. Громадянин С. Має 28 років загального стажу. У віці 65 років він звернувся до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії посадовій особі місцевого самоврядування. Він має стаж у 2 роки військової служби у Збройних Силах, 4 роки працював секретарем міської Ради і 4 роки головою постійної комісії обласної ради з питань бюджету на постійній основі. Перед зверненням за призначенням пенсії С. Працював 5 років директором казенного підприємства. Які умови призначення пенсій посадовим особам місцевого самоврядування? Чи має право с. На пенсію як посадова особа місцевого самоврядування?

8. Громадянин Ш. нагороджений значком «Ударник соціалістичного змагання», медаллю «До 100-річчя з дня народження В.І. Леніна», медаллю «За доблесну працю»,

орденом Дружби народів. Чотири рази він обирався депутатом до сільської ради. Чи має він право на пенсію за особливі заслуги перед Україною? Який порядок призначення такої пенсії?

9. ГРОМАДЯНИН М. з 15.08.1977 р. По 28. 10.1978 р. Працював вчителем початкових класів Ласківської восьмирічної школи, був звільнений з посади у зв'язку з призовом на строкову військову службу, яку проходив з 31. 10. 1978 р. По 29. 11. 1980 р. У подальшому перебував на посаді секретаря комсомольської організації батальйону, з 01.01.1986 р. По 26.08.2003 р. Працював вихователем групи продовженого дня, вчителем трудового навчання та заступником директора з виховання Ласківської восьмирічної школи. Рішенням управління Пенсійного фонду України Володимир-Волинського району Волинської області від 06.11.2003 р. ГРОМАДЯНИНУ М. було відмовлено у призначенні пенсії за вислугу років відповідно до п. «є» т.. 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення». Це рішення мотивовано тим, що ГРОМАДЯНИН М. не має необхідного стажу роботи за спеціальністю, оскільки управління Пенсійного фонду не знайшло підстав для зарахування до такого стажу, періоду, протягом якого ГРОМАДЯНИН М, перебував на військовій службі.

Чи правомірна відмова? Якими нормативно-правовими актами регулюється порядок зарахування періоду військової служби до стажу роботи за спеціальністю? Надайте повну обґрунтовану консультацію ГРОМАДЯНИНУ М.

10. Чоловік працював на виробництві зі шкідливими умовами праці за списком № 1 з 14.09.1978 по 05.11.1979 (про що є відповідна довідка). Був звільнений у зв'язку з призовом до лав Радянської Армії, де служив з 12.11.1979 по 26.11.1981. Після демобілізації 18.12.1981 був прийнятий на це ж виробництво, де працював до 13.08.1982. Чи буде зараховано два роки періоду служби в армії до пільгового стажу при оформленні пенсії із зменшенням віку?

11. У громадянина В., студента університету, якому зараз виповнилося двадцять років, два роки назад помер батько. Оскільки він не знав, що і після виповнення 18 років можна отримувати пенсію у разі втрати годувальника, як особі, яка навчається за денною формою навчання, то своєчасно не звернувся з відповідною заявою про призначення пенсії. Посилаючись на норму т.. 83 Закону України «Про пенсійне забезпечення» він

просив встановити йому пенсію за період 12 місяців перед зверненням, як це передбачено зазначеним законом. Проте йому було відмовлено.

Чи правомірна така відмова?

Який порядок поширення дії інших нормативно-правових актів на відносини, що виникають між суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування? З якого моменту В. Призначають пенсію?

12. А. у віці 17 років була прийнята на роботу, але через два роки була вимушена залишити роботу у зв'язку з хворобою. До МСЕК вона звернулась лише у віці 30 років. Комісія встановила А. II групу інвалідності і зазначила, що згідно з медичними документами інвалідність настала у віці 20 років.

Чи буде мати А. право на пенсію по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування? Обґрунтуйте відповідь.

Запитання та ситуації для проведення самоконтролю.

- При обчисленні позивачу наукового стажу до нього не було включено період його навчання в аспірантурі без відриву від виробництва з 16.11.1981 по 16.11.1985. Яке рішення винесе суд? Обґрунтуйте відповідь.
- Громадянка М. тимчасово проживала у сина в Росії півтора року, зараз повернулася до України. Пенсію на пошті не отримувала. Як вона може отримати пенсію за цей час?
- Чи включається до страхового стажу період отримання матеріальної допомоги у період професійної підготовки?
- Яку тривалість страхового стажу потрібно мати для призначення пенсії по інвалідності, якщо особою було отримано інвалідність під час проходження строкової військової служби?
- Чи можливо призначити пенсію у разі втрати годувальника, якщо відсутня трудова книжка померлої матері?
- Який показник середньої заробітної плати (доходу) буде враховуватись під час призначення пенсії за віком відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" за умови, що з 2010 р. По 2012 р. Особа отримувала пенсію за вислугу років?
- Чи має право жінка на пенсію у зв'язку з втратою годувальника за чоловіка, з яким на

час його смерті перебувала в цивільному шлюбі?

- Жінці 2 квітня 2012 року виповнилося 55 років. Чи може вона піти на пенсію в цьому віці, на який відсоток пенсію буде зменшено, чи можливо буде поновити пенсію в повному розмірі та яким чином це можливо зробити?
- Жінка виходитиме на пенсію в 57 років. На скільки відсотків буде збільшено розмір її пенсії (у зв'язку із збільшенням пенсійного віку на два роки) та від якої величини здійснюється таке підвищення?
- Чи можливо при обчисленні заробітної плати відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» врахувати заробітну плату, виплачену в іноземній валюті, за період роботи за кордоном в установах колишнього СРСР чи УРСР?
- Як призначаються пенсії за віком на пільгових умовах з 1 жовтня 2011 року, після набрання чинності Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»?
- Чи змінено з 1 жовтня 2011 року порядок виплати пенсії, недоотриманої у зв'язку зі смертю пенсіонера?
- Чи будуть перераховуватися призначені пенсії у зв'язку зі зміною прожиткового мінімуму?
- Які категорії дітей мають право на отримання пенсії у зв'язку із втратою годувальника?
- Чи зараховується страховий стаж, набутий на території Чехії, до загального українського страхового стажу?
- За який період роботи в районах Крайньої Півночі та місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі, відповідно до Тимчасової Угоди призначають частину пенсії органи Пенсійного фонду Російської Федерації?
- Заявниці призначено пенсію за вислугу років. Чи має право заявниця на перерахунок пенсії, якщо вона працює, але при цьому не досягла встановленого законодавством пенсійного віку?
- У липні 2014 року заявнику буде призначено пенсію відповідно до Закону України «Про прокуратуру». Чи встановлюється обмеження розміру пенсії?
- Чи змінено порядок проведення індексації пенсій працюючим пенсіонерам у зв'язку із прийняттям Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»?

- Особі 19 років, одержував пенсію за померлого батька, закінчив навчання на першому курсі університету. Чи буде йому виплачуватись пенсія за час літніх канікул?
- Громадянка України, збирається у гості до своєї доньки до Німеччини. Яким чином вона зможе отримувати свою пенсію?
- Заявник отримує наукову пенсію та працює на науковій посаді. Чи буде йому продовжено виплату наукової пенсії у випадку переведення на іншу роботу (на наукову посаду, на інженерну посаду)?
 - У січні 2014 року дитині, яка отримує пенсію у зв'язку з втратою годувальника, виповниться 18 років. Чи виплачуватиметься їй пенсія і надалі?
 - Чи можна працювати у період отримання пенсій? Чи буде виплачуватись в цей період достроково призначена пенсія (до досягнення віку, передбаченого т... 26)?
 - З 2008 р. По травень 2011 року чоловік був визнаний інвалідом II групи від загального захворювання. Під час повторного огляду у МСЕК (20 травня 2011 р.) його визнано інвалідом I групи. З якого часу розмір пенсії буде визначено по I групі інвалідності?
 - Чи можна отримати допомогу на поховання померлого пенсіонера, якому пенсія була призначена в Україні та виплачувалась за місцем його постійного проживання в Чеській Республіці?
 - Чи виплачується пенсія державного службовця при переїзді на постійне місце проживання до Литви?
 - Які документи необхідно подати до органів Пенсійного фонду України для зняття з пенсійного обліку у разі виїзду на постійне проживання до Угорщини?
 - Чи виплачується пенсія пенсіонерам, які переїжджають на проживання до Республіки Болгарія?
 - Як виплачуються пенсії пенсіонерам Естонської Республіки, які проживають на території України?

7. Індивідуальні завдання

Вивчення дисципліни «Проблеми пенсійного забезпечення в Україні» не передбачає виконання ІНДЗ. Індивідуальна робота проводиться у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань при підготовці до семінарських занять (творчі завдання, задачі, реферати, тези доповідей, тести).

Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача у встановленому порядку (регламентований час, розклад) з урахуванням потреб і можливостей студента. Графік індивідуально-консультативної роботи доводиться до відома студентів в перший тиждень навчання. Під час таких занять викладач перевіряє та оцінює вивчене студентом, коригує його дії, допомагає організувати процес самостійного оволодіння знаннями. Індивідуальні заняття здійснюються в процесі консультацій із навчальних питань, надання консультацій щодо застосування норм права, під час ліквідації академічної заборгованості, виконання індивідуальних завдань до семінарських занять тощо.

8. Методи навчання

При вивченні дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний;
- репродуктивний метод;
- метод проблемного викладу;
- частково-пошуковий (евристичний) метод;
- дослідницький метод.

Організація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності здійснюється за допомогою словесних, наочних і практичних методів.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Перелік питань для підготовки до заліку

1. Формування та розвиток пенсійної системи в Україні: історичний аспект.
2. Пенсійна реформа в Україні та її правове забезпечення.
3. Сучасний стан пенсійного забезпечення та запровадження загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
4. Система законодавства, що регулює сферу пенсійного забезпечення, його класифікація.
5. Теоретичні питання визначення поняття «пенсія». Види пенсійного забезпечення відповідно до чинного законодавства.

6. Поняття трудового стажу, його види та значення в пенсійному забезпеченні.
7. Обчислення трудового стажу за раніше чинним законодавством.
8. Докази трудового стажу.
9. Поняття вислуги років та її значення в пенсійному забезпеченні.
10. Поняття та визначення страхового стажу після набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».
11. Поняття та сутність солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
12. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
13. Організація і порядок здійснення управління в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
14. Загальні засади призначення, перерахунку та виплати пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
15. Пенсії за віком в солідарній системі.
16. Поняття пенсії за віком.
17. Загальні умови пенсійного забезпечення за віком.
18. Правове регулювання пільгового пенсійного забезпечення за віком.
19. Розмір пенсій за віком.
20. Підвищення та надбавки до пенсій за віком відповідно до чинного законодавства.
21. Пенсії по інвалідності в солідарній системі.
22. Поняття пенсії по інвалідності.
23. Умови призначення пенсії по інвалідності.
24. Особливості обрахування страхового стажу при призначенні пенсій по інвалідності.
25. Розмір пенсії по інвалідності.
26. Особливості призначення та виплати пенсій по інвалідності.
27. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника в солідарній системі.
28. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
29. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
30. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
31. Особливості призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
32. Перспективи подальшого розвитку та реформування солідарної пенсійної системи.
33. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування:

- нормативне регулювання та проблеми впровадження.
34. Пенсійні виплати за рахунок Накопичувального фонду.
 35. Пенсійна реформа та становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
 36. Система недержавного пенсійного забезпечення та правове регулювання правовідносин в цій сфері.
 37. Правові принципи недержавного пенсійного забезпечення.
 38. Характеристика недержавних пенсійних фондів та основних напрямків їх діяльності.
 39. Поняття, види та суб'єкти недержавних пенсійних фондів.
 40. Пенсійні активи та пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів.
 41. Правові питання становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
 42. Функціонування недержавного пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах.
 43. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
 44. Особливості пенсійного забезпечення державних службовців.
 45. Особливості пенсійного забезпечення народних депутатів.
 46. Особливості пенсійного забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування.
 47. Особливості пенсійного забезпечення суддів.
 48. Особливості пенсійного забезпечення працівників прокуратури.
 49. Особливості пенсійного забезпечення посадових осіб митної служби та державних виконавців.
 50. Особливості пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби.
 51. Пенсійне забезпечення працівників вугільної промисловості та металургії.
 52. Пенсійне забезпечення працівників сільського господарства.
 53. Пенсійне забезпечення працівників лісової промисловості та лісового господарства.
 54. Пенсійне забезпечення працівників текстильної промисловості.
 55. Пенсійне забезпечення працівників залізничного та водного транспорту.
 56. Пенсійне забезпечення працівників цивільної авіації і льотно-випробувального складу.
 57. Пенсійне забезпечення працівників, зайнятих на роботах з особливими умовами праці.
 58. Особливості пенсійного забезпечення наукових та науково-технічних працівників.
 59. Пенсійне забезпечення працівників засобів масової інформації.
 60. Пенсійне забезпечення працівників закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.
 61. Пенсійне забезпечення артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів.

62. Особливості пенсійного забезпечення заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу – членів збірних команд України.
63. Особливості пенсійного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
64. Особливості пенсійного забезпечення ветеранів війни і праці.
65. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.
66. Особливості пенсійного забезпечення інших соціальних категорій громадян.
67. Міжнародні гарантії права на пенсійне забезпечення.
68. Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення на міждержавному рівні.
69. Пенсійні системи у зарубіжних країнах.

Перелік питань для підготовки до 1 модульної контрольної роботи

1. Пенсійна система в Україні: історичний аспект формування та розвитку.
2. Пенсійна реформа в Україні та її правове забезпечення.
3. Сучасний стан пенсійного забезпечення та запровадження загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
4. Система законодавства, що регулює сферу пенсійного забезпечення, його класифікація.
5. Поняття «пенсійне забезпечення» і «пенсійне страхування», їх відмінність.
6. Теоретичні питання визначення поняття «пенсія».
7. Види пенсійного забезпечення відповідно до чинного законодавства.
8. Правові ознаки окремих видів пенсій.
9. Страховий стаж у солідарній системі. Періоди з яких складається страховий стаж.
10. Поняття трудового стажу, його види та значення в пенсійному забезпеченні.
11. Порядок застосування Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.
12. Обчислення трудового стажу за раніше чинним законодавством.
13. Докази трудового стажу.
14. Порядок підтвердження загального та спеціального стажу за раніше чинним законодавством.
15. Поняття вислуги років та її значення в пенсійному забезпеченні.
16. Поняття та визначення страхового стажу після набрання чинності Законом України

«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

17. Коефіцієнт страхового стажу.
18. Поняття та сутність солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
19. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
20. Суб'єкти солідарної системи та їх правовий статус.
21. Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.
22. Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
23. Організація і порядок здійснення управління в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
24. Загальні засади призначення, перерахунку та виплати пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
25. Поняття пенсії за віком. Загальні умови пенсійного забезпечення за віком. Правове регулювання пільгового пенсійного забезпечення за віком.
26. Розмір пенсій за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком. Підвищення розміру пенсій за віком у разі відстрочки часу її призначення. Підвищення та надбавки до пенсій за віком відповідно до чинного законодавства. Порядок звернення за призначенням пенсії.
27. Поняття пенсії по інвалідності. Умови призначення пенсії по інвалідності. Особливості обрахунку страхового стажу при призначенні пенсій по інвалідності. Розмір пенсії по інвалідності.
28. Особливості призначення та виплати пенсій по інвалідності. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності. Пенсії по інвалідності постраждалим від нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві. Порядок звернення за призначенням пенсії по інвалідності.
29. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника.
30. Зміна розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Особливості призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї. Виділення частки пенсії.

31. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника постраждалим від нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві.
32. Порядок звернення за призначенням пенсії у зв'язку з втратою годувальника.
33. Перспективи подальшого розвитку та реформування солідарної пенсійної системи.
34. Загальна характеристика накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Переваги та недоліки обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування.
35. Пенсійні виплати за рахунок Накопичувального фонду.
36. Використання досвіду зарубіжних країн при запровадженні другого рівня пенсійної системи в Україні.
37. Передумови та пріоритетні напрями запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: правовий аспект.
38. Пенсійна реформа та становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Система недержавного пенсійного забезпечення.
39. Характеристика недержавних пенсійних фондів та основних напрямків їх діяльності.
40. Поняття, види та суб'єкти недержавних пенсійних фондів.
41. Пенсійні активи та пенсійні виплати недержавних пенсійних фондів.
42. Правові питання становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Перелік питань для підготовки до 2 модульної контрольної роботи

1. Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій, що передбачені законодавством України. Пенсія за вислугу років.
2. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців.
3. Порядок обчислення стажу державної служби.
4. Умови та порядок призначення пенсії за вислугу років державним службовцям.
5. Умови та порядок призначення пенсії по інвалідності державним службовцям. Умови та порядок призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника державним службовцям. Порядок звернення за призначенням пенсії.
6. Правове регулювання пенсійного забезпечення народних депутатів. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії.
7. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.

8. Правове регулювання пенсійного забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії.
9. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
10. Правове регулювання пенсійного забезпечення суддів, аналіз недоліків.
11. Порядок обчислення стажу, який дає право суддям на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Довічне грошове утримання. Порядок звернення за призначенням пенсії.
12. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників прокуратури. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії.
13. Види пенсій працівникам прокуратури, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
14. Правове регулювання пенсійного забезпечення посадових осіб митної служби та державних виконавців. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
15. Правове регулювання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії.
16. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії осіб, звільнених з військової служби.
17. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників вугільної промисловості та металургії. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
18. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників сільського господарства. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
19. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників лісової промисловості та лісового господарства. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
20. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників текстильної промисловості. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням

пенсії.

21. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників залізничного та водного транспорту. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
22. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників цивільної авіації і льотно-випробувального складу. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
23. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників, зайнятих на роботах з особливими умовами праці. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
24. Правове регулювання пенсійного забезпечення наукових та науково-технічних працівників. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
25. Пенсійне забезпечення працівників засобів масової інформації. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
26. Пенсійне забезпечення працівників закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
27. Пенсійне забезпечення артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
28. Особливості пенсійного забезпечення заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу – членів збірних команд України. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення за призначенням пенсії.
29. Правове регулювання пенсійного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення пенсії. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Порядок звернення

за призначенням пенсії.

30. Особливості пенсійного забезпечення ветеранів війни і праці.
31. Пенсії за особливі заслуги перед Україною. Види пенсій, порядок та умови їх призначення. Розмір пенсії за особливі заслуги перед Україною. Порядок призначення пенсії.
32. Особливості пенсійного забезпечення інших соціальних категорій громадян.
33. Міжнародні гарантії права на пенсійне забезпечення.
34. Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення на міждержавному рівні.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Діагностика успішності навчання – це з'ясування умов і обставин, у яких протікає процес навчання; отримання чіткого уявлення про причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню поставлених завдань.

Основними методами та засобами діагностики успішності навчання при вивченні дисципліни «Проблеми пенсійного забезпечення в Україні» є:

- усне опитування на практичних заняттях;
- участь у дискусіях, наукових конференціях, круглих столах;
- виконання письмових робіт: творчих завдань, задач, тестів, рефератів, тез доповідей, самостійних, контрольних робіт;
- індивідуальні бесіди із студентами з метою аналізу рівня засвоєння матеріалу;
- залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль (маx = 40 балів)	Модульний контроль (маx = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1	Модуль 2	

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				МКР 1	МКР 2	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	30	30	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

Поточне оцінювання.

Поточний контроль за вивченням курсу здійснюється на практичних заняттях, шляхом їх проведення за різними формами (усне опитування, письмове вирішення завдань, письмові відповіді на окремі питання тощо).

Студент може одержати до **10** додаткових балів у межах поточного оцінювання (**40** балів) за активність на занятті; участь у наукових конференціях, круглих столах, наукові публікації за науковим напрямом навчальної дисципліни.

У випадку відсутності студента на лекції, він повинен подати викладачу конспект навчального матеріалу, який був розглянутий на даному аудиторному занятті (теми і план лекцій зберігаються на кафедрі).

У випадку відсутності студента на практичному занятті, він повинен до визначення підсумкової модульної оцінки здати викладачу тези відповідей на питання, які виносились на розгляд на практичному занятті (або, за вибором студента, дати відповіді на питання в усній формі).

Академічна заборгованість повинна бути ліквідована студентом в оза аудиторний час, встановлений графіком консультацій з навчальної дисципліни, до початку підсумкового контролю з наступного модуля.

Критерії оцінки знань студентів при здійсненні поточного контролю:

усні відповіді: повнота та глибина розкриття питання; логіка викладення навчального матеріалу; культура мовлення та коректне застосування юридичної термінології; переконливість у судженнях студента; використання основної та додаткової літератури.

письмові завдання: повнота та глибина розкриття питання; правильність відповідей; цілісність, системність, логічна послідовність викладення; акуратність в оформленні роботи; вміння застосовувати нормативно-правові акти.

Підсумкове оцінювання

Контрольна модульна оцінка визначається в балах за результатами контролю з даного модуля.

Перша модульна контрольна проводиться у письмовій формі.

Друга модульна контрольна проводиться у письмовій формі.

Переліки питань розміщені в робочій програмі.

Формою контролю вивчення курсу в цілому є залік, який проводиться в усній формі.

Підсумкові модульні оцінки доводяться до відома студентів не пізніше семи днів після проведення модульного контролю.

У разі відсутності студента на модульному контролі з поважної причини студент має право пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни.

Перескладання модульної контрольної роботи з метою підвищення балів не дозволяється.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується студентові, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи передбачені програмою навчальної дисципліни.

Перескладання будь-яких видів робіт передбачених робочою програмою навчальної дисципліни з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється. Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована студентом у оза аудиторний час до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Якщо підсумкова оцінка (бали) з дисципліни є сумою підсумкових модульних оцінок та становить не 60 балів, то, за згодою студента, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з навчальної дисципліни.

Критерії оцінки знань студентів при здійсненні підсумкового контролю:

ЗАРАХОВАНО

«Відмінно» – студент дав відповідь, яка: є правильною, повною та обґрунтованою; свідчить про високий рівень теоретичних знань студента, його вміння користуватися різними методами наукового аналізу суспільних і правових явищ, визначати їх характерні риси та особливості; містить правильні та чіткі визначення теоретико-правових понять; демонструє наявність належних знань щодо змісту основних нормативно-правових актів, їх назв та сфери застосування; містить власний аналіз проблеми, порівняння різних поглядів на наукові течії, самостійні висновки та аргументацію своєї думки; викладена логічно, системно, граматично та стилістично правильно.

«Добре» – студент загалом відповів на поставлене питання, однак відповідь містить

хоча б один з таких недоліків: наявні помилки та/або неточності у розкритті предмета питання, змісту окремих правових понять та категорій, некоректні формулювання їх визначень, нечіткі характеристики відповідних інститутів та явищ; містить неправильні назви нормативно-правових актів, помилки в розкритті їх змісту; є неповною; не є аргументованою, не містить посилань на нормативно-правові акти та інші джерела; дещо порушена логіка викладу матеріалу; містить граматичні, грубі стилістичні помилки або незначну кількість виправлень; містить незначні помилки щодо аргументації рішення ситуації або перелік аргументів не є вичерпним.

«Задовільно» – студент дав неповну, неточну відповідь на питання або вона містить хоча б один з таких недоліків: містить певну кількість помітних помилок у змісті та оформленні роботи; відсутність розуміння змісту основних правових понять; погане володіння термінологічним апаратом теми; недостатньою мірою виявлену активність в комунікативних ситуаціях та неналежну старанність під час виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи; відсутність творчого підходу в опануванні змісту дисципліни, переважно репродуктивний характер навчальної роботи.

НЕЗАРАХОВАНО

«Незадовільно» – студент не дав відповіді на питання або вона містить хоча б один з таких недоліків: є неправильною; не розкриває сутності питання; в ній допущені грубі змістові помилки, які свідчать про відсутність знань у студента щодо конкретного питання або щодо основних положень правової науки, або їх безсистемність та поверхневність, невміння правильно сформулювати власну думку; викладена безсистемно, з істотним порушенням логіки; містить велику кількість граматичних та стилістичних помилок.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 – 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 – 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Методичне забезпечення

1. Завдання для підсумкової перевірки знань і самостійної роботи з дисципліни “Право соціального захисту України” для студентів 4 курсу денної форми навчання / уклад. Вознюк Н. І. – Луцьк: друк ПП Іванюк В. П., 2012. – 143 с.
2. Вознюк Н. І. Право соціального захисту України: контрольні (тестові) та індивідуальні завдання з навчальної дисципліни для семінарських занять для студентів 4 курсу юридичного факультету / Н. І. Вознюк. – Луцьк, 2013. – 108 с.
3. Завдання для самостійної роботи з навчальних дисциплін “Екологічне право України”, “Земельне право України”, “Аграрне право України”, “Право соціального захисту України”, “Проблеми пенсійного забезпечення в Україні”, “Вирішення трудових спорів”, “Господарське процесуальне право України”, “Правове регулювання банкрутства”, “Правові засади створення та діяльності господарських товариств”, “Правова робота в народному господарстві”, “Банківське та біржове право” для студентів 4 курсу денної форми навчання / [уклад. Н. І. Вознюк, А. В. Духневич, А. А. Козіброда, Л. П. Решетник, М. В. Сокол, В. Є. Філіпович, Н. Ф. Чубоха, І. М. Якушев]. – Луцьк: друк ПП Іванюк В. П., 2012. – 228 с.

13. Список джерел

Законодавство

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Про Державний бюджет України на поточний рік.
3. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України . – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
4. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10,11.
5. Основи законодавства України про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
6. Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
7. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року №1057-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47-48. – Ст. 372
8. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ // Відомості Верховної Ради України . – 1991. – № 53. – Ст. 793.
9. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 19 грудня 1991р. №2001-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13. – Ст. 178.
10. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
11. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10,11.

12. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 № 2262-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 399
13. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
14. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 4. – Ст. 18.
15. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року N 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р. – № 41, / № 41-42; № 43; № 44-45. – Ст. 529.
16. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490
17. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 40-41. – Ст. 249.
18. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 1 червня 2000р. № 1767-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. – Ст. 289.
19. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 2347.
20. Про статус народного депутата України: Закон України в редакції закону від 22 березня 2001р № 2328- ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст.2123; 2002. – № 35. – Ст. 263.
21. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175
22. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
23. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їх сімей: Закон України від 15.06.2004. № 1763-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст.444.
24. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18 листопада 2004 р. № 2195-ІУ // Урядовий кур'єр. – 2004. – 18 листопада.
25. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 50. – Ст. 302.
26. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 1 грудня 1998 № 284-ХІУ // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2-3. – Ст. 20.
27. Концепція соціального забезпечення населення України. Схвалена Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. № 3758-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 6. – Ст. 31.
28. Про Основні напрямки соціальної політики на 1997-2000 р. Указ Президента України від 18.10.1997. № 1166/97 // Урядовий кур'єр. – 1997. – 30 жовтня.
29. Про Основні напрями соціальної політики до 2004 року. Указ Президента України від 24 травня 2000 року № 717/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 21. – Ст. 858.
30. Положення про Пенсійний фонд України: Затверджено Затв. Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 384/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. –

- Ст. 1223..
31. Стратегія розвитку пенсійної системи: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2005 р. № 525-р. //Офіційний вісник України. – 2005. – № 51. – Ст. 3205.
 32. Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року № 1306//Офіційний вісник України. – 2000. – № 34. – Ст.. 1452.
 33. Про затвердження Порядку підтвердження наявності трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 12. – Ст. 273.
 34. Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. –<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>
 35. Список №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. –<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>
 36. Положення про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 1998 р. № 794// Офіційний вісник України. – 1998. – № 22. –Ст. 37
 37. Про порядок обчислення вислуги років, призначення і виплату пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992. № 393 // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 7. – Ст. 182.
 38. Про пільги щодо обчислення вислуги років військовослужбовцям Збройних Сил України, які брали участь в операціях Миротворчих Сил ООН. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.1993. № 30 // Урядовий кур'єр. – 1993. – №11.
 39. Про надбавки за вислугу років для працівників органів виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.1993 № 1049 // Урядовий кур'єр. – 1993. –№ 183.
 40. Про порядок перерахунку пенсій науковим працівникам державних наукових установ, організацій та науково-педагогічним працівникам державних вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, які вийшли на пенсію до набрання чинності Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 1999 р № 924 // Офіційний вісник України. – 1999. – №22. –Ст.1004.
 41. Перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників державних підприємств, установ, організацій, перебування на яких дає право на призначення пенсій та виплати грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до статті 24 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2001 р. № 1571 //Офіційний Вісник України. – 2001. – №47 . – Ст.2103 .
 42. Порядок обчислення стажу державної служби: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 1994 року // ЗПУУ. – 1994. – № 8. – Ст. 213.
 43. Про затвердження Порядку надання біженцям грошової допомоги та пенсії. Постанова

- Кабінету Міністрів України від 06.07.1998 № 1016 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 27. – Ст. 1001.
44. Порядок підтвердження наявності трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 12. – Ст. 273.
 45. Ліцензійні умови провадження діяльності з адміністрування недержавних пенсійних Затв. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 серпня 2004 р. № 2080. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – Ст. 471.
 46. Ліцензійні умови провадження діяльності з адміністрування недержавних пенсійних фондів: Затв. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 13 листопада 2003 р. № 118.// Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – Ст. 471.

Література

Основна

1. Бойко М. Д. Право пенсійного забезпечення в Україні: Навчальний посібник. – [Вид. 2-ге, випр. і доп.] / М. Д. Бойко. – К.: Атіка, 2006. – 356 с.
2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
3. Надточій Б. Пенсія в Україні. Коментар Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Б. Надточій, Л. Демчук. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
4. Оформлення пенсій [текст]: практичний довідник станом на 7 листопада 2012 р. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 362 с.
5. Пенсійна система України: [Навч. посібн.] – К.: Кондор, 2006. – 336 с.
6. Пенсійне забезпечення окремих категорій громадян: законодавство, судова практика / упоряд. В. С. Ковальський, І. С. Примак. – К.: хрінком Інтер, 2011. – 264 с.
7. Право соціального забезпечення: [Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / За ред. П. Д. Пилипенка]. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 504 с.
8. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення: [Навч. посіб.] / Б. І. Сташків. – К.: Знання, 2005. – 405 с.

Додаткова

1. Андрієнко В. Чи є демографічна криза в Україні / В. Андрієнко // Праця і зарплата. – 2005. – листопад. – № 41. – С. 5.
2. Андрієв В. Соціальне страхування: історія, проблеми / В. Андрієв // Соціальний захист. – 1999. – № 2. – С. 43-51.
3. Бандур С.І. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та шляхи розвитку / С. І. Бандур, О. О. Кучинська // Стоян О.М. Україна: утвердження незалежної держави: 1991 – 2001. – К., 2001.
4. Бевзенко О.В. Становлення та розвиток пенсійного страхування / О. В. Бевзенко // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 111-116.
5. Берданова О. Нормативно-правові аспекти реформування системи соціального захисту населення / О. Берданова // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2002. – № 3. – С. 302-306.
6. Березіна С. Пенсійна реформа в Швеції різноманітна як шведський стіл / С. Березіна // Вісник Пенсійного фонду України. – 2002. – № 5-6. – С. 61-67.

7. Білик І. Право на призначення пенсій за віком на пільгових умовах у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / І. Білик //Право України. – 2005. – № 8. – С. 93-95.
8. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. / М. Д. Бойко. – К.: «Олан», 2004. – 312 с.
9. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: [монографія] /Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 382 с.
10. Болотіна Н. Б. Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза. /Н. Б. Болотіна – К.: Логос, 2001 . – 84 с.
11. Болотіна Н.Б. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: окремі правові питання запровадження /Н. Б. Болотіна // Актуальні проблеми держави і права: Зб. Наук. пр. ОНЮА. – Вип. 7. – О.,2000. – С. 94-101.
12. Візнюк П. Пенсійне забезпечення військовослужбовців / П. Візнюк // Прокуратура. Людина.Держава. – 2004. – № 7. – С. 97-99.
13. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення України: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. / Т. З. Гарасимів. – Львів, 2002. – 15 с.
14. Грановська В. В. Історія становлення та розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні / В. В. Грановська // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб.наук.ст. за матеріалами VI Міжнар.наук.-практ.конф., м.Луцьк., 2009. – С. 384.
15. Григоренко Є. Управління активами: від кількості до якості / Є. Григоренко //Вісник Пенсійного фонду України. Ч. 1. – липень. – 2006. – С.4-5.
16. Григоренко Є. Управління активами: від кількості до якості / Є. Григоренко //Вісник Пенсійного фонду України. Ч.2. – серпень. – 2006. – С.14-16.
17. Грищенко Н.Б. Эволюция форм страховой защиты / Н. Б. Грищенко //Финансы. – 2002. – № 12, – С. 51-55.,
18. Грудцына Л.Ю., Макаров А.В. Проблемы пенсионной реформы в современной России / Л.Ю. Грудцына, А.В. Макаров // Адвокат [Рос. Изд.]. – 2005. – № 4. – С. 80-89.
19. Губар О. Є. Організаційні та правові засади соціального страхування в Україні / О. Є. Губар //Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 7-8. – С.155-162.
20. Губар О. Є. Соціальне страхування у забезпеченні суспільного добробуту / О. Є. Губар // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С.130-137.
21. Давиденко Е. Захисники Вітчизни потребують захисту / Е. Давиденко //Юридичний вісник України. – 2003. – 27 грудня. – С. 12.
22. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.mlsp.gov.ua>
23. Кікіян Т. Страхова пенсійна виплата – чи можна їй надати більш цивілізованого вигляду? / Т. Кікіян //Україна: аспекти праці. – 2002. – № 3. – С. 29-33.
24. Кінащук Л. Особливості проведення страхування співробітників правоохоронних органів в Україні та закордоном / Л. Кінащук // Підприємство, господарство і право. – 2003. – № 12. – С.27-30.
25. Кіндратець О. Пенсійна політика в країнах Заходу / О. Кіндратець //Право України – 2004 . – № 3. – С. 132-135.
26. Колбун В. Росія і Казахстан: різні аспекти реформованої моделі / В. Колбун //Вісник Пенсійного фонду України. – 2002. – № 5-6. – С. 56-60.
27. Костюк В. Л. Актуальні питання класифікації пенсійних правовідносин у сучасних умовах / В. Л. Костюк, Н. П. Коробенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 7 (45). – С. 85-93.
28. Костюк Я. Ю. Соціальне страхування як регулятор трудової поведінки працівників / Я. Ю. Костюк //Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 1. – С.93-97.

29. Котляр Д. Недержавне пенсійне забезпечення в ЄС: корисний досвід та можливі висновки для України / Д. Котляр // Парламент. – № 4. – 2002. – С. 15-32.
30. Котляр Д. Оподаткування недержавних пенсій / Д. Котляр // Парламент. – № 8. – 2004. – С. 42-50.
31. Куземська С. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення / С. Куземська // Вісник львівського університету. Серія юридична. – 2004. – Вип. 39. – С. 367-371.
32. Лесин В. Обмін досвідом у сфері пенсійного реформування / В. Лесин // Людина і праця. – 2004. – № 6. – С. 7-8.
33. Логачова Л. До питання запровадження єдиного соціального внеску в Україні / Л. Логачова, Є. Котов, О. Прогнімак // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 6. – С. 13-15.
34. Логінов О. Перспективи удосконалення системи пенсійного забезпечення військовослужбовців / О. Логінов // Юридична Україна. – 2009. – № 8. – С. 875.
35. Логінов Олександр Механізм охорони та захисту права військовослужбовців на пенсійне забезпечення / О. Логінов, О. Полянська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 7. – С. 79.
36. Логінов Олександр Правове регулювання нарахування (перерахунку) та призначення пенсій військовослужбовцям Служби безпеки України / О. Логінов, О. Полянська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 6. – С. 110.
37. Луценко Т.О. Спеціальний стаж та його значення в системі пенсійного забезпечення / Т. О. Луценко // Право і безпека. – 2004. – Т.3. – №1. – С. 113-117.
38. Мак Таггарт Г. Пенсійні системи світу: порівняльний аспект / Г. Мак Таггарт // Людина і праця. – 2004. – № 7. – С. 10-12.
39. Малецький О. Демографія планети / О. Малецький // Вісник Пенсійного фонду України. – 2006. – № 7. – С. 13-15.
40. Матюшко П. Процес вдосконалення системи соціального страхування триває / П. Матюшко // Праця і закон. – 2005. – № 3. – С. 22-24.
41. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения. Учебное пособие / Е. Е. Мачульская – Москва: Книжный мир, 1999. – 351 с.
42. Мігунова Т. Пенсійні системи за кордоном / Т. Мігунова // Бізнес-консультант. – 2004. – № 5. – С. 19-20.
43. Надточій Б. Соціальне страхування в контексті історії / Б. Надточій // Соціальний захист. – 2003. – № 2. – С. 20-24.
44. Надточій Б. Соціальне страхування у контексті історії / Б. Надточій // Соціальний захист. – 2003. – № 3. – С. 29-33.
45. Ніколаєва Г. Право на пенсію / Г. Ніколаєва // Юридичний вісник України. – 11-17 жовтня. – С. 13.
46. Пазенок А. С. Пенсійне право в контексті системи правового соціального захисту / А. С. Пазенок // Держава і право: Зб. наук. пр. Юрид. і політ. Науки. – 2005. – Вип. 27. – С. 222-229.
47. Панасюк О.І. Про розвиток недержавного соціального забезпечення / О. І. Панасюк, М. О. Юрков // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 1. – С. 59-66.
48. Папієв М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення / М. Папієв // Українські аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 3-11.
49. Пенсійна реформа в Азербайджані // Вісник Пенсійного фонду України. – червень. – 2006. – С. 12-13.
50. Пенсійне забезпечення в Україні законодавство та судова практика // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2003. – № 11.
51. Податкові пільги в системі недержавного пенсійного забезпечення // Вісник Пенсійного фонду України. – квітень. – 2006. – С. 12-13.

52. Поліщук В.О. Недержавне пенсійне забезпечення: проблеми пенсійного регулювання / В. О. Поліщук // Актуальні проблеми держави і права: збірн. наук. праць. – О., 2002. – Вип. 16. – С. 551-555.
53. Право социального обеспечения: Конспект лекций / [Авт-сот. А.П. Толмачев]. – М.: Приор-издат, 2003. – 176 с.
54. Прийменко О. Правове регулювання процедури підтвердження факту утриманства при призначенні пенсії у зв'язку з втратою годувальника / О. Прийменко // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 8. – С. 121
55. Прилипко С. Право на пенсійне забезпечення та його реалізація в умовах ринкової економіки / С. Прилипко // Право України. – 2003. – № 2. – С. 45-48.
56. Прилипко С. М. Пенсійне страхування в Україні / С. Прилипко // Проблеми законності: Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Х., 2001. – Вип.51. – С.170-171.
57. Сандлер Д. Проблеми і перспективи становлення сучасної системи пенсійного забезпечення в Російській Федерації та Україні / Д. Сандлер // Україна: аспекти праці. – № 7. – 2005. – С. 10-13.
58. Сивак С. Пенсійне страхування та пенсійна реформа: теоретичні основи / С. Сивак // Право України. – 1999. – № 10. – С.61-63.
59. Сивак С.М. Організаційно-правові основи недержавного пенсійного забезпечення / С. Сивак // Право України. – 1999. – № 1. – С. 119-121.
60. Синчук С. М. Принцип вільної участі суб'єктів в системі недержавного пенсійного страхування / С. М. Синчук // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб.наук.ст. за матеріалами VI Міжнар.наук.-практ.конф., м.Луцьк., 2009. – С. 441.
61. Синчук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України/ С. М. Синчук, В. Я. Бурак. – К.: Знання, 2006. – 318 с.
62. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні. Курс лекцій. / І. М. Сирота. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
63. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні. / І. М. Сирота. – Х.: «Одіссей», 2007. – 408 с.
64. Скоробагатько А. В. Правовідношення з пенсійного забезпечення наукових (науково-педагогічних) кадрів / А. В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук. пр. Юрид. і політ. Науки. – 2008. – № 40. - С. 283
65. Скоробагатько А. В. Правове регулювання пенсійного забезпечення наукових працівників.- Автореферат дис. на здобуття нау. Ступеня канд. Юрид. наук. / А. В. Скоробагатько – О., 2004. – 19 с.
66. Сташків Б. І. Право соціального обслуговування: Навч. посіб./ Б. І. Сташків. – К.: Знання, 2007. – 567 с.
67. Сташків Б. І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Б.І. Сташків. – Чернігів: Деснянська правда, 2008. – 260 с.
68. Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні / Л. Стожок // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 1. – С. 13-18.
69. Сулейманова Г. В. Право социального обеспечения./ Г. В. Сулейманова. – М.: Издательсько-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2006. – 464 с.
70. Таггарт М. Пенсійна реформа у постсоціалістичних країнах / М. Таггарт // Соціальна політика і соціальна робота.. – 2001. – № 1. – С. 19-26.
71. Татаренко Г. Моделі соціального страхування в контексті історії / Г. Татаренко // Підприємство, господарство і право. – 2004. – № 7.
72. Татаренко Г. Пенсионные схемы как базовый элемент организации негосударственного пенсионного обеспечения / Г. Татаренко // Підприємництво,

- господарство і право. – жовтень. – 2004. – С. 107-110.
73. Ткач А. Негосударственное пенсионное обеспечение: комментарии специалиста / А. Ткач // Отдел кадров. – №18. – 2003. – С. 7-11.
74. Ткач А. Пенсионная програма підприємства: цель, задачи, разработка, пути реализации / А. Ткач // Отдел кадров. – 2003. – № 16. – С. 2-3.
75. Трофимова Т. Пенсійна реформа: вітчизняні проблеми та зарубіжний досвід Т. Трофімов // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 11. – С. 29-30.
76. Трубич С. Ю. Формування системи соціального страхування / С. Ю. Трубич, В. Є. Швець // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 10.
77. Фещук В. Пенсійна реформа в Україні: фінансово-правовий аспект / В. Фещук // Право України. – 2006. – № 9. – С. 94-96.
78. Харченко І. Питання пенсійного забезпечення державних службовців / І. Харченко // Право України. – 2005. – № 3. – С. 106-108.
79. Шклярська І. Реформа української системи пенсійного забезпечення на тлі пенсійних реформ інших країн / І. Шклярська // Вісник Пенсійного фонду України. – 2003. – № 8. – С. 10-11.
80. Юрій С.І. Соціальне страхування./ С. І. Юрій, М. П. Шаваріна, Н. В. Шаманська. – К., 2004. – 464 с.
81. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення: Навч. посіб. / І. С. Ярошенко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232с.
82. Яценко В. Повчальні уроки з Латинської Америки / В. Яценко // Вісник Пенсійного фонду України. – 2005. – № 11. – С. 18-19.

Інтернет ресурси

- Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
- Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
- Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>
- Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pension.kiev.ua> ; <http://www.pfu.gov.ua>
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua>
- ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ**
- Конституційний Суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>
- Вищий господарський суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arbitr.gov.ua>
- Верховний Суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>
- Єдиний державний реєстр судової практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>
- БІБЛІОТЕКИ**
- Спілка юристів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawersunion.org.ua>
- Асоціація правників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uba.kiev.ua>
- Нотаріуси України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.notarius.com.ua>
- Київський правовий клуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawclub.org.ua>
- Національна бібліотека України ім. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.nbu.gov.ua>

Бібліотека Парламенту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/LIBRARY/index.htm>

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.univ.kiev.ua>

Gonzaga Law Library on Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.gonzaga.edu/library/ukraine.htm>

Ukrainian Resource Library (Sabre) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sabre.org>

ВИДАВНИЦТВА

Юрінком Інтер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurincom.kiev.ua>

Юстиніан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>

ПЕРІОДИКА

Юридическая практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurpractika.com>

Юридичний вісник України (Юрінком Інтер) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurincom.kiev.ua/uvu>

Галицькі Контракти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kontrakty.com.ua>

Урядовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukcc.com.ua>

Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.gdo.kiev.ua>

Правоведение [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoved.jurfak.spb.ru>

Світ права (правовий інтернет часопис) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldoflaw.net>

ПРАВОВІ ПОШУКОВІ СИСТЕМИ

Законодавство на сервері Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/laws/pravo/new>

Законопроекти на сервері Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/proza.htm>

Нормативно-правова база на Урядовому порталі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/z1/portal/templ?page=search>